

**PELAKSANAAN AGIHAN ZAKAT TERHADAP
ASNAF FAKIR DAN MISKIN DALAM MEMBASMI
KEMISKINAN : KAJIAN KHUSUS DI PUSAT ZAKAT
SELANGOR**

Oleh :

Noorhaslinda Bt Kulub Abdul Rashid
EGA 020017

**KERTAS PENYELIDIKAN DISERAHKAN KE FAKULTI
EKONOMI DAN PENTADBIRAN, UNIVERSITI MALAYA
UNTUK MEMENUHI SEBAHAGIAN SYARAT KEPERLUAN
IJAZAH SARJANA EKONOMI**

MAC 2004

"LINDUNGILAH HARTA KAMU DENGAN
BERZAKAT"

PENGHARGAAN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على سيد الأنبياء والمرسلين
سيدنا محمد وعلى آله واصحابه أجمعين

Segala puji bagi Allah, Tuhan Sekalian Alam, Salawat dan Salam buat Rasul Junjungan. Berkat dengan taufik dan hidayah-Nya segala perkara menjadi mudah dan sempurna. Maha Suci Allah yang memiliki segala sifat Kemuliaan dan Kesempurnaan. Tiada daya dan upaya hamba-Nya melainkan dengan Izin Allah berlaku segala-galanya.

Setinggi-tinggi kesyukuran ke hadrat tuhan Rabbul Izzati kerana dengan limpah kurnia dan Inayah-Nya saya dapat menyiapkan kertas projek ini yang bertajuk “Pelaksanaan Agihan Zakat Terhadap Asnaf Fakir dan Miskin Dalam Membasmi Kemiskinan : Kajian Khusus Pusat Zakat Selangor”.

Setinggi-tinggi penghargaan saya tujukan khas buat penyelia saya, Prof. Madya Dr. Radiah Abdul Kader, yang telah banyak memberi tunjuk ajar, bimbingan dan dorongan kepada saya untuk menyempurnakan lagi kertas projek ini. Segala bimbingan dan jasa baik beliau tidak dapat saya lupakan. Selain itu, setinggi-tinggi ucapan terima kasih saya kepada kakitangan Pusat Zakat Selangor terutamanya Ustaz Sairi bin Ridzwan, yang banyak memberi sepenuh kerjasama dalam kajian ini.

Tidak dilupakan buat kedua ayahbonda Kulub Abd. Rashid dan Hadijah, yang banyak memberikan semangat dan perangsang kepada saya, teristimewa buat tunang yang diingati, adik tersayang Nattrah, sahabat-sahabat seperjuangan terutamanya Lina, Ilah, Kak Ila, Anis, Ija, Angah, Rohaida dan Ita yang banyak memberikan sokongan dan semangat serta tidak dilupakan juga buat mereka yang terlibat secara

langsung atau tidak langsung dalam menyiapkan kertas projek ini. Semoga Allah memberikan ganjaran yang sebaiknya buat kalian semua.

Akhir kata, penulis memohon beribu kemaafan seandainya terdapat banyak kelemahan dan kekurangan dalam penulisan ini. Penulis juga tidak lari daripada melakukan kesilapan. Sebarang cadangan dan teguran yang membina adalah dialukan demi untuk kebaikan umat Islam sejagat. Semoga kajian ini dapat memberikan manfaat kepada pembaca ke arah memartabatkan ilmu Allah S.W.T. Wallahualam.

NOORHASLINDA BT KULUB ABD. RASHID
SARJANA EKONOMI
FAKULTI EKONOMI DAN PENTADBIRAN
UNIVERSITI MALAYA
SESI 2003 / 2004

DEDIKASI

SEKALUNG INGATANKU PERSEMBAHKAN KEPADA:

AYAH BONDA, KULUB ABD RASHID DAN HADIJAH,
SESUNGGUHNYA KASIH SAYANG DAN KEIKHLASAN
ITU MENJADI TUNGGAK KEPADA DIRIKU UNTUK
MENCAPAI KEJAYAAN

SETIAP PENGORBANAN AKAN KU HARGAI
WALAU PUN TIDAK TERNILAI BANDINGANNYA

BUAT TUNANG YANG DIINGATI,
KALUNGAN DOAMU CUKUP BERMAKNA BUAT DIRIKU
DORONGANMU MERUPAKAN KEKUATAN
UNTUK DIRIKU MENERUSKAN PERJUANGAN INI

BUAT ADIK-ADIKKU TERSAYANG,
JADILAH INSAN YANG BERTAQWA DAN DIREDHAI
ALLAH
SEMOGA MENJADI INSAN YANG BERJAYA DAN
BERILMU
SEPERTIMANA YANG DIHARAPKAN OLEH AYAH
BONDA

JUGA TEMAN-TEMAN SEPERJUANGAN
TERIMA KASIH ATAS UKHUWWAH DAN MAHABBAH
MOGA LANGKAH KITA SENTIASA
DIIRINGI KEJAYAAN NAN ABADI

KIRANYA
ADA PAHALA KEBAJIKAN
DI ATAS USAHA TAK SEPERTINYA INI
KU SEDEKAHKAN.....BUAT KALIAN

ABSTRAK

Perihal zakat bukanlah merupakan perbincangan yang asing lagi kepada masyarakat Islam di Malaysia bahkan ibadat zakat ini dilihat sebagai salah satu daripada Rukun Islam yang wajib ditunaikan dan menjadi asas kepada pembinaan Islam itu sendiri. Zakat mempunyai kaitan yang amat rapat dengan persoalan ekonomi terutamanya dalam memastikan adanya prinsip keadilan dalam pengagihan kekayaan dalam sesebuah masyarakat itu. Islam telah menjadikan zakat sebagai alat dasar fiskal untuk membantu nasib golongan fakir dan miskin ini seterusnya bagi mengeluarkan mereka dari kepompong kemiskinan.

Negeri Selangor turut dikaitkan dengan masalah kemiskinan meskipun negeri ini adalah sebuah negeri yang maju, kaya dengan sumber alam dan pesat membangun. Masalah ini berlaku kerana ketidakmampuan segolongan individu untuk berhadapan dengan arus pemodenan negara masa kini yang dikatakan semakin menuju ke arah “Dunia Tanpa Sempadan”. Justeru itu, Pusat Zakat Selangor (PZS) telah ditubuhkan di bawah Majlis Agama Islam Selangor (MAIS) sebagai satu institusi yang telah diamanahkan dan dipertanggungjawabkan bagi menjalankan urusan kutipan dan agihan zakat dalam menangani masalah kemiskinan.

Kemampuan institusi zakat sebagai wasilah dalam meningkatkan taraf hidup masyarakat Islam di Selangor terbukti dengan program-program pembasmian kemiskinan yang dianjurkan oleh PZS. Pelbagai bentuk bantuan telah disediakan bagi membantu golongan ini untuk meningkatkan taraf hidup mereka dan ternyata terdapat perubahan positif terhadap golongan fakir dan miskin ini berbanding dengan sebelum mereka menerima bantuan. Berdasarkan kajian-kajian sebelum ini, tiada satu kajian yang secara terperinci menilai semula keberkesanan agihan zakat kepada fakir miskin. Pada pandangan penulis, agihan zakat terhadap fakir miskin terutamanya agihan yang

berbentuk modal merupakan satu kaedah agihan yang sangat sinonim dengan matlamat zakat itu sendiri terutama dalam meningkatkan ekonomi umat Islam dan melepaskan mereka dari belenggu kemiskinan.

Justeru itu, segala usaha dan kerjasama dari pelbagai pihak adalah begitu penting bagi memastikan nasib golongan ini akan lebih terbela dan pada akhirnya dapat melahirkan masyarakat yang mampu berzakat. Maka, sudah pasti ini akan dapat memartabatkan institusi zakat itu sendiri ke arah matlamatnya yang sebenar dalam menangani isu kemiskinan.

ABSTRACT

The issues of zakat are not new things to be discussed by the Islamic society in Malaysia. Furthermore, zakat is one of the five pillars of Islam and it is the basic condition of team-building in Islam. From another perspective, zakat is closely-related with economics in order to ensure Islamic justice and principle of wealth is implemented in the society. Besides that, Islam looks at zakat as an instrument of fiscal policy to help the group of poor and hard core poor escape from poverty.

Selangor is one of the states in Malaysia that is still bound by the issues of poverty although the state is well-developed and rich with many resources. This happens because there is a group of individuals who are not able to face the waves of modernization and globalisation. Thus, Pusat Zakat Selangor (PZS) was established under the control of Majlis Agama Islam Selangor (MAIS) as one of the institutions responsible to manage the task of zakat collection and distribution.

The success of the institution of zakat in Selangor can be proven from the programmes of poverty eradication that have been organized by PZS. From the positive side, these programmes have improved the standard of living of the poor and hard core poor compared with their circumstances before they get the aid of zakat. The literature review on zakat shows the lack of specific research on the assessment of the effectiveness of zakat distribution to this group. Hence, based on the writer's opinion, the distribution of zakat especially in terms of capital can be seen as the most suitable means of distribution to improve the role of zakat in poverty eradication.

Hence, the co-operation, effort and full commitment of each person or party is very important to make sure that the lives of the poor and hard core poor can be improved and finally they can also be one of the zakat payers. It is no doubt that the

institution of zakat can be one of the prestigious institutions to achieve the aim of eradicating poverty.

SENARAI RAJAH, JADUAL DAN LAMPIRAN

RAJAH

- Rajah 1 : Takrifan Asnaf Fakir Mengikut Negeri-negeri di Malaysia
- Rajah 2 : Takrifan Asnaf Miskin Mengikut Negeri-negeri di Malaysia
- Rajah 3 : Struktur Organisasi Pusat Zakat Selangor
- Rajah 4 : Ringkasan Tugas dan Tanggungjawab Unit Pembangunan Masyarakat dan
Unit Bahagian Agihan Zakat
- Rajah 5 : Carta Aliran Proses Agihan Bantuan Perubatan
- Rajah 6 : Carta Aliran Pemilihan Fakir Miskin Bancian Tahunan
- Rajah 7 : Carta Aliran Kerja Pegawai Agihan Zakat Daerah
- Rajah 8 : Carta Aliran Pemprosesan Permohonan Hingga Kelulusan Bantuan
- Rajah 9 : Prestasi Pungutan Zakat Negeri Selangor Bagi Tahun 1995-2001
- Rajah 10 : Jenis Agihan Bantuan Kepada Asnaf Fakir di Selangor Bagi Tahun 2001
- Rajah 11 : Jenis Agihan Bantuan Kepada Asnaf Miskin di Selangor Bagi Tahun 2001
- Rajah 12 : Carta Organisasi Gerak Kerja Pembahagian Zon Mengikut Daerah Bagi
Negeri Selangor Tahun 2003 / 2004
- Rajah 13 : Enam Kategori Penghuni Keluarga Mengikut Kadar Keperluan Tertentu

JADUAL

Jadual 1 : Saiz Dana Zakat Yang Boleh Diagihkan Setiap Tahun Mengikut Negeri

Jadual 2 : Skim atau Program Bantuan Zakat Kepada Asnaf Fakir dan Miskin Yang
Dilaksanakan Oleh Negeri Selangor

Jadual 3 : Kadar Bayaran Bantuan Persekolahan Anak-anak Fakir dan Miskin Bagi
Negeri Selangor

Jadual 4 : Kadar Agihan Bantuan Ramadhan dan Hari Raya Bagi Asnaf Fakir Tahun
2003 / 1424 H

Jadual 5 : Kadar Agihan Bantuan Ramadhan dan Hari Raya Bagi Asnaf Miskin Tahun
2003 / 1424 H

Jadual 6 : Projek Perumahan Berkelompok “Desa Kasih” dan “Desa Ehsan”

Jadual 7 : Prestasi Pungutan Zakat Negeri Selangor Bagi Tahun 1995-2001

Jadual 8 : Bilangan Pembayar Zakat Harta Bagi Tahun 2000 dan 2001

Jadual 9 : Jumlah Pembayaran dan Bilangan Pembayar Zakat Pelbagai Sektor Bagi
Tahun 2000 dan 2001

Jadual 10 : Prestasi agen Bank

Jadual 11 : Prestasi Zakat Fitrah

Jadual 12 : Prestasi Agihan Zakat Bagi Asnaf Fakir dan Miskin Pada Tahun 1995
Hingga 2001

Jadual 13 : Pembayaran Zakat Melalui E-Dagang Mulai Januari Hingga Jun 2003

Jadual 14 : Taburan Fakir dan Miskin Mengikut Pembahagian Zon Bagi Tahun 2003 /
2004 di Negeri Selangor

Jadual 15 : Kadar Keperluan Asasi Mengikut Kategori

Jadual 16 : Kedudukan Haddul Kifayah Bagi Keluarga A

Jadual 17 : Garis Kemiskinan Semasa Yang Telah Ditetapkan Oleh Amanah Ikhtiar
Malaysia (AIM)

Jadual 18 : Had Al-Kifayah Yang Ditetapkan Oleh Majlis Agama Islam Wilayah
Persekutuan (MAIWP)

Jadual 19 : Tambahan Perkiraan Had Al-Kifayah

Jadual 20 : Kurangan Perkiraan Had Al-Kifayah

Jadual 21 : Kedudukan Had Al-Kifayah Bagi Keluarga B

Jadual 22: Pendapatan Garis Kemiskinan Yang Digunapakai Oleh Pejabat
Pembangunan Negeri Selangor dan Kementerian Luar Bandar Malaysia

Jadual 23 : Analisa Purata Perbelanjaan di Bandar dan Luar Bandar

Jadual 24 : Projek Pengagihan Modal Tahun 2003 Bagi Negeri Selangor

LAMPIRAN

Lampiran A : Garis Panduan dan Syarat Kelayakan Agihan Zakat Kepada Asnaf dan
Miskin di Negeri Selangor

Lampiran B : Borang Bancian Fakir Miskin PZS

Lampiran C : Borang Agihan Zakat (Bantuan Umum)

Lampiran D : Borang Agihan Zakat (Bantuan Pendidikan)

ISI KANDUNGAN

Penghargaan.....	I
Dedikasi.....	III
Abstrak.....	IV
Senarai Rajah, Jadual dan Lampiran.....	VIII
Isi Kandungan.....	XI

BAB 1 PENGENALAN

1.1 Pendahuluan.....	1
1.2 Objektif Kajian.....	3
1.3 Kepentingan Kajian.....	3
1.4 Skop Kajian.....	4
1.5 Permasalahan Kajian.....	5
1.5 Metodologi Kajian.....	6
1.6 Ulasan Karya.....	7
1.7 Organisasi Kajian.....	18

BAB 2 KONSEP ZAKAT DALAM ISLAM

2.1 Pengenalan.....	19
2.2 Kedudukan Zakat Dalam Al-Quran & As-Sunnah	
2.2.1 Sejarah Zakat.....	21
2.2.2 Pengertian Zakat.....	24
2.2.3 Hukum & Dalil Pensyariatan Zakat.....	26
2.2.4 Hikmah Pensyariatan Zakat.....	28
2.2.5 Sumber-sumber Zakat Menurut Al-Quran.....	37
2.2.6 Zakat: Cukai atau Tanggungjawab Agama.....	40
2.3 Konsep Pengagihan Zakat Dalam Islam	
2.3.1 Pembahagian Asnaf Yang Lapan.....	43
2.3.2 Definisi Agihan Dalam Islam.....	45
2.3.3 Objektif Agihan Dalam Islam.....	48
2.3.4 Kaedah Pengagihan Dana Zakat: Satu Perspektif Islam.....	51
2.4 Zakat dan Kemiskinan	
2.4.1 Definisi Fakir dan Miskin.....	61
2.4.2 Syarat-syarat ke atas Fakir dan Miskin Yang Berhak Terima Zakat.....	67
2.4.3 Kadar Zakat Yang diberikan Kepada Asnaf Fakir dan Miskin.....	71

2.4.4 Hal-hal Yang Harus dilakukan Oleh Penerima.....	75
2.5 Kesimpulan.....	79
 BAB 3 PELAKSANAAN AGIHAN ZAKAT TERHADAP ASNAF FAKIR DAN MISKIN DI NEGERI SELANGOR DARUL EHSAN	
3.1 Pengenalan.....	80
3.2 Institusi Agihan Zakat di Selangor	
3.2.1 Sejarah Penubuhan PZS.....	81
3.2.2 Konsep & Objektif Penubuhan PZS.....	82
3.2.3 Wawasan & Piagam Pelanggan.....	83
3.2.4 Struktur Organisasi PZS.....	86
3.3 Pengurusan Agihan Zakat Kepada Asnaf Fakir dan Miskin	
3.3.1 Prinsip Agihan Zakat di Selangor.....	87
3.3.2 Polisi & Pengurusan Agihan Zakat.....	89
3.3.3 Peranan dan Tanggungjawab Agihan Zakat.....	90
3.3.4 Sistem Agihan Zakat Asnaf Fakir dan Miskin di Selangor.....	93
3.3.5 Program / Skim di bawah Asnaf Fakir dan Miskin.....	98
3.3.6 Prosedur Kerja atau Tatacara Pelaksanaan Agihan Zakat Asnaf Fakir dan Miskin.....	110
3.4 Prestasi Pusat Zakat Selangor	
3.4.1 Prestasi Pungutan Zakat.....	121
3.4.2 Prestasi Agihan Zakat.....	130
3.4.3 Aktiviti Sokongan.....	132
3.5 Selangor Perintis Zakat Melalui E-dagang.....	135
3.6 Kesimpulan.....	137
 BAB 4 PENILAIAN TERHADAP PELAKSANAAN AGIHAN ZAKAT KEPADA ASNAF FAKIR DAN MISKIN DI SELANGOR DARUL EHSAN	
4.1 Pengenalan.....	138
4.2 Masalah Kemiskinan di Negeri Selangor	
4.2.1 Profail Asnaf Fakir dan Miskin.....	141
4.2.2 Jadual Taburan Fakir dan Miskin di Negeri Selangor.....	146
4.3 Penentuan Fakir dan Miskin Melalui Haddul Kifayah	

4.3.1 Penentuan Haddul Kifayah Bagi Negeri Selangor.....	151
4.3.2 Perkara Yang diambilkira Dalam Haddul Kifayah.....	153
4.3.3 Enam Aspek Utama Kadar Keperluan Asasi.....	156
4.3.4 Pengkelasan Fakir dan Miskin.....	158
4.3.5 Kaedah Pelaksanaan.....	159
4.3.6 Agensi-agensi Lain Yang Terlibat Dalam Isu Menangani Kemiskinan di Negeri Selangor.....	160
4.3.7 Analisis Purata Perbelanjaan di Bandar dan Luar Bandar.....	168
4.4 Skop Tugas Siasatan dan Pemantauan Agihan	
4.4.1 Siasatan Sebelum Agihan.....	170
4.4.2 Pemantauan Agihan Jaya Diri.....	171
• Agihan Modal Perniagaan.....	172
• Agihan Modal Pertanian, Perikanan dan Penternakan.....	172
• Latihan dan Kursus Kepada Fakir dan Miskin Produktif.....	172
4.4.3 Pemantauan Agihan Biasa (Bukan Jaya Diri).....	173
• Pemantauan di Kawasan Bandar.....	173
• Pemantauan di Kawasan Pinggir Bandar dan Luar Bandar.....	174
4.5 Tugas Pengawasan, Pemantauan dan Pembancian Semula Untuk Keseluruhan Operasi Agihan Zakat.....	175
4.6 Analisis Keberkesanan Sistem Agihan Zakat di Kalangan Fakir dan Miskin.....	176
4.7 Kesan Pengagihan Zakat di Kalangan Asnaf Fakir dan Miskin.....	187
4.8 Kesimpulan.....	191

BAB 5 CADANGAN DAN RUMUSAN

5.1 Pengenalan.....	192
5.2 Cabaran Pelaksanaan Sistem Zakat Masa Kini	193
5.3 Syor dan Saranan.....	203
5.4 Rumusan.....	207
5.5 Kesimpulan.....	210

BIBLIOGRAFI

LAMPIRAN